

Posudek

diplomové práce Petry Nichtburgerové: *Die Problematik des tschechisch-deutschen-jüdischen Zusammenlebens in Moritz Hartmanns Leben und Werk*

Diplomová práce P. Nichtburgerové se zabývá v širších kulturněhistorických souvislostech životem a některými díly Moritze Hartmanna (1821–1872), německojazyčného autora židovského původu z Čech. Její práce je rozdělena na sedm částí – po krátkém úvodu seznamuje detailněji s genezí liberalismu ve střední Evropě v letech 1815–71, dále s „kulturní a státoprávní orientací zemského obyvatelstva (v českých zemích, pozn. VP)“, pět stránek věnuje „konfliktu národností“ (Čechů a Němců v českých zemích, pozn. VP), vše se zřením, vystupujícím tu více tu méně (integrovanej) k hlavnímu aktéru práce – Moritzi Hartmannovi. Klíčové dvě kapitoly, pochopitelně nejrozsáhlejší, jsou věnovány Hartmannovu životu a dílu, přičemž v kapitole „Moritz Hartmanns Werk“ lze nalézt i část věnovanou recepci Hartmannovy tvorby v Čechách a Československu. Sedmá kapitola shrnuje výsledky kandidátní práce, následují resumé a bibliografie.

Zadání práce je ambiciózní a žádoucí, oceňuji kandidátní odvalu (i vzhledem k nečetné sekundární literatuře a obtížné dostupnosti literatury primární) podrobit analýze složitou problematiku česko-židovsko-německého soužití, která se – zdánlivě náhle – vynořila v letech 1848–49. Kompozici práce lze vytknout snad jen neústrojné začlenění části o recepci v českojazyčném prostředí do první třetiny kapitoly o díle – zařadil bych ji spíše na její konec, bibliografický soupis bych připojil – odděleně – do bibliografie. Není mi zcela jasné, proč byla oddělena kapitola čtvrtá; domnívám se, že by bylo možné ji inkorporovat do předcházejících dvou kapitol.

Nyní k podstatnějším výhradám:

nejsem zcela srozuměn s kandidátními historizujícími analogiemi (např. problematika nacionalismu ve střední Evropě kolem 1848 a na Balkáně koncem 20. století). Dobový obsah a myšlenkové okruhy, schémata s tímto pojmem spojená zcela jistě neodpovídají dnešnímu kontextu. Rovněž si nejsem zcela jist neodlišeným užíváním termínů „Liberalismus“ (jako pojmu filozofického a politického a následně uplatňování tohoto pojmu do národnostní problematiky, což zvláště vynikne při srovnání kupř. F. Palackého a M. Hartmanna), „Assimilation“ (v případě českých ž/Židů – jde o asimilaci náboženskou/národní/jazykovou/politickou?), „böhmisch“ (primárně bych užíval ve smyslu zemské příslušnosti), „tschechisch“ (reklamoval bych pro jednoznačné užití etnicity), „deutsch“ (ve smyslu etnickém) a „österreichisch“ (ve smyslu politickém). Poněkud nezohledněna zůstala literatura německé (zejm. svého času vlivná práce Pfiznerova, *Das Erwachen der Sudetendeutschen im Spiegel ihrer Schrifttums bis zum Jahre 1848*, Augsburg 1926 nebo např. novější práce W. J. Mommsena, *1848 - Die ungewollte Revolution*, Frankfurt/Main 2000) a rakouské (např. práce L. Höbelta, *1848 - Österreich und die deutsche Revolution*, Wien 1998) provenience, tím spíše by vynikla stranickost české historiografie – kandidátkou po právu zdůrazněná slovy „Arnošt Klíma, sowie Karel Kazbunda ... fürsprechen durchaus dem politischem Modell Palackýs, damit stellen sie sich auch -bewusst oder unbewusst - an die Seite der tschechischen Nationalbewegung (kap. 1.2.). Poněkud sugerující jednoznačnost postoje českých Židů k národnostní problematice českých zemí první poloviny 19. století by relativizovaly obsáhlejší zmínky o postojích S. Kappera, ostatně Hartmannova přítele, v revoluci i v letech padesátých, spolupráce řady příslušníků mladé Čechie s českými (tschechisch) revolučními demokraty při přípravě tzv. májového spiknutí 1849 (kromě členů Markomannie zmiňme např. D. Kuha) apod.

Hartmannův život a působení je zpracován obsáhle s využitím nemalého množství sekundární literatury, přesto bych čekal větší využití práce Lengauerovy (přínosné zvláště pro rekonstrukci dobového fungování literatury jako sociálního a politického systému projevující se zejména v znejasňovaném poměru mezi beletrií a žurnalismem, detailnější analýza specifík „rakouské“ literatury doby předbřeznové, spojené mj. s užíváním specifických poetologických postupů a tematologických rezervoárů). Pak by jistě i mnohé interpretace děl hlavního aktéra

nepřestávaly na pouhé reprodukci námětu, resp. syžetu, čemuž se žel mnohdy kandidátka neubrání (např. při analýze *Neuere Gedichte, Schatten, Die letzten Tage eines Königs* apod.) a výsledný „smysl“ Hartmannova beletristického snažení by byl zřejmější (ať už jde o překlad RKZ, české tematické v Hartmannových pracích, ale i – mnou vřele doporučované – inkorporaci kapitol(k)y o překladech a ohlasech Hartmannova působení v českojazyčném prostředí – symptomaticky – **právě** v letech cca 1859–1871, 1917–26 a opět 1935–37). Nerozumím rovněž, proč kandidátka nevyužila ke své práci studii S. Höhneho *Moritz Hartmanns Krieg um den Wald*, Brücken, 1996, s.171–188, na níž jsem jí při našem druhém setkání výslovně upozorňoval; nevyužity zůstaly žel i další skvělé Höhneovy práce (např. *Böhmische Dörfer : Zu sozialen und ethnischen Kategorisierungen in der deutschböhmischem Vormärzliteratur*, Brücken, 1997, s. 5-28 či *Nationale Antagonismen in Böhmen : Überlegungen zum Programm von Ost und West*, Brücken 2001/2002, s. 61–85), nebo studie Skaličková (*Transformace Krále Lávy : Moritz Hartmann a Karel Havlíček Borovský*, in: *Literárněvědné studie : Profosu Josefu Hrabákovi k šedesátinám*, Brno 1972, s. 113–119), navíc s lákavým přesahem bohemistickým.

V bibliografii českých překladů nalézám informaci, že kandidátka „nemohla najít exemplář“ českého překladu Kalichu a meče z roku 1935; exemplář je k dispozici v Knihovně ÚČL AV ČR i v NK ČR. V bibliografii českých překladů navíc schází **knižní** překlad „Der Krieg um den Wald“ (jako Selská rebelie, přel. E. Makovcová-Illová, Praha 1926). Z dalších četných chyb, způsobených patrně chvatnou závěrečnou redakcí práce, zaznamenávám např. položku č. 79 v bibliografii, kde má být místo E. WITTNER-a E. WINTER, českojazyčné citáty měly být transkribovány, apod.

Shrnuji: práce kol. Petry Nichtburgerové zůstává poněkud na půl cesty mezi pokusem o biografické zpracování jednoho z čelných politických a literárních představitelů německojazyčné literatury z českých zemí v době „jara národů“ a vlastní – respekt zasluhující – přípravou materiálovou a interpretační, a to spíše v rovině bilanční.

Pro množství informací a údajů o autorovi a jeho době a zejména pro snahu promýšlet a problematizovat (si) v širších politických a literárních souvislostech dobový poměr
česko-německý,
doporučuji práci kolegyně Petry Nichtburgerové s jistými výhradami k obhajobě.

Praha, 9. ledna 2008

PhDr. Václav Petrboř, PhD.